

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА»**

Філологічний факультет

Кафедра української мови

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Місцеві діалекти і літературна мова: методичні засади вивчення у школі

Освітня програма: Середня освіта (українська мова і література)

Спеціальність: 014.01 Українська мова і література

Галузь знань: 01 Освіта/Педагогіка

Затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 27 серпня 2019 р.

м. Івано-Франківськ - 2019

ЗМІСТ

1. Загальна інформація
2. Анотація до курсу
3. Мета та цілі курсу
4. Результати навчання (компетентності)
5. Організація навчання курсу
6. Система оцінювання курсу
7. Політика курсу
8. Рекомендована література

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Місцеві діалекти і літературна мова: методичні засади вивчення в школі
Викладач	Кандидат філологічних наук, доцент Бігусяк Михайло Васильович
Контактний телефон викладача	0506112037
Е-mail викладача	bihusjak@ukr.net
Формат дисципліни	Денна, заочна, дистанційна
Обсяг дисципліни	90
Посилання на сайт дистанційного навчання	http://www.d-learn.pu.if.ua/index.php?mod=course&action=ReviewOneCourse&id_cat=78&id_cou=7191
Консультації	Консультації до самостійної роботи проводиться на практичних заняттях та на сайті дистанційного навчання
2. Анотація до курсу	
<p>Спеціальний курс вивчення української літературної мови в її взаємодії з територіальними діалектами спрямований на поглиблення теоретичної і практичної підготовки з фаху. Йому відводиться особлива роль у підготовці майбутніх учителів-словесників. Саме ця навчальна дисципліна дає студентам такі необхідні знання зі специфіки взаємодії двох форм національної мови на різних етапах її історичного розвитку, що має важливе значення для глибокого і повного розкриття джерел формування сучасної української літературної мови. Курс має також прикладний характер.</p>	
3. Мета та цілі курсу	
<p>Мета курсу – вивчення всього комплексу питань взаємодії української літературної мови і територіальних діалектів на різних етапах її історичного розвитку, набуття майбутніми вчителями-філологами необхідних знань і методичних навиків при викладанні шкільних курсів української мови та літератури в умовах активної діючих говорів південно-західного наріччя, а також оволодіння методами проведення позакласної та факультативної роботи з української мови.</p> <p style="text-align: center;">Основні цілі вивчення курсу:</p> <ul style="list-style-type: none"> - загальнотеоретичні питання типології взаємодії української літературної мови та територіальних діалектів, засвоєння основних термінологічних понять: національна мова, українська літературна мова, мовна норма, діалектна норма, культура мови; - освоїти методику проведення занять з подолання акцентних діалектних особливостей у вимові окремих слів школяра; - окреслити особливості сучасного побутово-розмовного мовлення Галичини; - методологічні прийоми по подоланню основних діалектних помилок у вимові учнями голосних і приголосних звуків; - система методологічних підходів до вивчення шкільних курсів лексики та фразеології, граматики, стилістики української мови в умовах діалектного оточення; - культура ділової комунікації у шкільному курсі української мови в умовах діалектного оточення; - форми позакласної та факультативної роботи в умовах діалектного оточення. 	
4. Результати навчання (компетентності)	
<p>У результаті вивчення курсу студент повинен набути таких компетенцій:</p> <ul style="list-style-type: none"> • знання та розуміння предметної області й професійної діяльності вчителя; • здатність вільно і грамотно, усно та письмово спілкуватися державною мовою, утверджувати національні гуманістичні ідеали, мовне й культурне багатство України; 	

- здатність володіти навичками ведення дискусії й наукової полеміки, написання аналітичних і публіцистичних текстів, дотримуватись норм правопису сучасної української мови;
- здатність активно застосовувати професійно-профільні знання, уміння й навички з мовознавчих, літературознавчих, психолого-педагогічних дисциплін у загальноосвітніх навчальних закладах різних типів із використанням передових освітніх технологій;
- здатність вільно оперувати фаховими термінами для виконання професійних завдань;
- здатність трансферу сучасних наукових досягнень у загальноосвітні навчальні заклади, у практику викладання української мови та літератури; обміну досвідом професійної діяльності та критичного аналізу власних педагогічних напрацювань;
- здатність до здійснення діяльності з організації, проектування навчально-виховного процесу з української мови і літератури та окремих його складових з урахуванням особливостей типу навчального закладу, індивідуальних та вікових особливостей учнів на основі знань теорій та практики середньої освіти, методики викладання української мови і літератури;
- уміння застосовувати сучасні методики й освітні технології викладання української мови та літератури (зокрема інформаційні) для забезпечення якості навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.
- знати і розуміти систему мови, загальні властивості літератури як мистецтва слова, історію української мови і літератури, вміти застосовувати набуті знання у професійній діяльності;
- знати норми української літературної мови та вміти їх застосовувати у практичній діяльності;
- характеризувати регіональні особливості фольклору та діалектного мовлення, застосовувати набуті знання під час проходження відповідних практик та в практичній роботі вчителя.

5. Організація навчання курсу

Обсяг курсу

Вид заняття	Загальна кількість годин
лекції	12
семінарські заняття / практичні / лабораторні	18
самостійна робота	60

Ознаки курсу

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний/ вибірковий
8	Місцеві діалекти і літературна мова: методичні засади вивчення в школі	4	вибірковий

Тематика курсу

Тема, план	Форма заняття	Література	Завдання, год	Вага оцінки	Термін виконання
Тема 1. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії на різних історичних етапах.	Лекція	№ 2, 3,5, 7,11,12,13	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять 3
Тема 2. Говори південно-західного наріччя в історії формування літературної мови.	Лекція	№ 1, 4,7,13,14, 15,	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять 3

<p>Тема 3. Методологічні аспекти вивчення шкільного курсу фонетики літературної мови в умовах діалектного оточення.</p> <p>Тема 4. Система методологічних засад щодо вивчення шкільних курсів лексики та фразеології в умовах діалектного оточення.</p> <p>Тема 5. Методологічні засади вивчення шкільного курсу граматики української мови в умовах діалектного оточення.</p> <p>Тема 6. Позакласна та факультативна робота з української мови в умовах діалектного оточення.</p>	Лекція	№ 2, 3, 4, 13,16, 17, 23,	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять	3
	Лекція	№ 2,3,5, 6, 10, 18,22,24, 26	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять	3
	Лекція	№ 4,19,23,24, 32,33,34	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять	3
	Лекція	№ 2, 7, 8, 25, 29, 31	2 год Опрацювати відповідні наукові джерела		Протягом семестру згідно розкладом занять	3
Практичні заняття						
Тема 1. Українська літературна мова і територіальні діалекти в їх взаємодії на різних історичних етапах. 1. Вступ. Предмет і завдання курсу. 2. Основна термінологія курсу: поняття національної мови, літературної мови, діалектної мови. 3. Спільні та відмінні риси між діалектною	Практичне завдання	№,2,5,11, 12, 13,20,21,24	2 год	5 балів	Протягом семестру згідно розкладом занять	3

<p>та літературною мовою.</p> <p>4. Основні етапи взаємодії двох форм національної мови.</p> <p>5. <i>Практична робота</i> з написання хронологічної таблиці взаємодії літературної мови і діалектів на різних історичних етапах.</p>	Самостійна робота		6 год	5 балів	
<p>Тема 2. Говори південно-західного наріччя в історії формування літературної мови.</p> <p>1. Діалектна диференціація Прикарпатського континууму.</p> <p>2. Внесок Галичини у формування української літературної мови.</p> <p>3. Типологія взаємодії діалектно-територіального та літературного мовлення.</p>	Практичне завдання	№ 4,13,14,15, 24,28,35	2 год	5 балів	Протягом семестру згідно розкладом занять 3
<p>4. <i>Практична робота</i> з укладання карти говірок Прикарпаття.</p> <p>Тема 3. Методологічні аспекти вивчення шкільного курсу фонетики літературної мови в умовах діалектного оточення.</p> <p>1. Зміст та методика проведення занять з</p>	Самостійна робота	№ 2,4,5,10, 17,18	6 год	5 балів	Протягом семестру згідно розкладом занять 3

<p>подолання акцентних діалектних особливостей.</p> <p>2. <i>Форми роботи вчителя над виправленням помилок вимови голосних звуків.</i></p> <p>3. <i>Методологічні прийоми по подоланню основних помилок у вимові приголосних звуків.</i></p> <p>4. <i>Практична робота з укладання списку слів, у яких учні допускають акцентні помилки.</i></p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>6 год</p>	<p>5 балів</p>	
<p>Тема 4. Система методологічних засад щодо вивчення шкільних курсів лексики та фразеології в умовах діалектного оточення.</p> <p>1. Про стан і деякі аспекти вивчення діалектної лексики і фразеології.</p> <p>2. Сучасне побутово-розмовне мовлення Галичини: основні лексичні відхилення та форми роботи над їх подоланням.</p> <p>3. Лексичні діалектизми у складі діалектних фразем.</p> <p>4. <i>Практична робота з укладання діалектного словника місцевої</i></p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>№ 2, 6,10,13,15, 21</p>	<p>2 год</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p>

<p>говірки.</p> <p>Тема 5. Методологічні засади вивчення шкільного курсу граматики української мови в умовах діалектного оточення.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Основні різновиди вправ над подоланням іменникових діалектних помилок. 2. Найпоширеніші прикметникові діалектні форми та шляхи їх подолання. 3. Діалектні особливості при вживанні та відмінюванні числівників і ефективні форми роботи по їх виправленню. 4. Типові займенникові діалектні форми і види робіт з їх виправлення. 	<p>Практичне заняття</p>	<p>№2,4,7,11, 13,15,16, 19,22,29</p>	<p>2 год</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>
<p>5. <i>Практична робота</i> з укладання таблиці типових діалектних форм іменних частин мови із шкільного курсу творів художньої літератури (за вибором студента).</p>	<p>Самостійна робота</p>		<p>6 год</p>	<p>5 балів</p>	
<p>Тема 6. Методологічні засади вивчення дієслова у школі і робота вчителя над подоланням основних помилок.</p>	<p>Практичне заняття</p>	<p>№2,4,7,11, 13,15,16, 19,22,29</p>	<p>2 год</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>

<p>1. Методологія вправ над подоланням основних діалектних помилок при дієвідмінюванні.</p> <p>2. Типові способові та часові дієслівні форми та система вправ над виправленням діалектних варіантів.</p> <p>3. <i>Практична робота</i> над укладанням таблиці типових діалектних дієслівних форм із шкільного курсу творів української літератури (за вибором студента).</p>	Самостійна робота		6 год	5 балів	
<p>Тема 7. Система методів роботи вчителя над подоланням типових стилістичних помилок.</p> <p>1. Шляхи подолання діалектних стилістичних помилок при написанні ділових паперів.</p> <p>2. Основні синтаксичні структури діловодства і діалектні форми.</p> <p>3. Стилiстична основа мовленнєвих помилок.</p>	Практичне заняття	№ 2,5,10,13, 15,21	2 год	5 балів	Протягом семестру згідно розкладом занять
<p>4. <i>Практична робота</i> з написання зразків документів особового складу (за вибором студента).</p>	Самостійна робота		6 год	5 балів	

<p>Тема 8. Культура ділової комунікації в умовах діалектного оточення.</p> <ol style="list-style-type: none"> Ділове мовлення: його діалектні особливості і форми роботи над подоланням основних помилок. Слововживання: вибір слова, лексична сполучуваність їх, основні норми і шляхи подолання відхилень від них. Основні формули мовного етикету: норми та рекомендації. <i>Практична робота:</i> написання контрольної роботи. 	<p>Практичне заняття</p>	<p>№ 2,3, 6, 7, 16, 19,22,23</p>	<p>2 год</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>
<p>Тема 9. Позакласна та факультативна робота з української мови в умовах діалектного оточення.</p> <ol style="list-style-type: none"> Принципи організації позакласної роботи. Основні форми позакласної роботи. Факультативні заняття з української мови. Особливості організації позакласної та факультативної роботи по вивченню діалектних особливостей регіону. 	<p>Самостійна робота</p>		<p>6 год</p>	<p>10 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>
	<p>Практичне заняття</p>		<p>2 год</p>	<p>5 балів</p>	<p>Протягом семестру згідно розкладом занять</p> <p style="text-align: right;">3</p>

5. <i>Практична робота</i> по складанню плану роботи шкільного гуртка з української мови (тема за вибором студента).	Самостійна робота		12 год	5 балів	
--	-------------------	--	--------	---------	--

6. Система оцінювання курсу

Загальна система оцінювання курсу	Оцінювання здійснюється за національною шкалою ECTS на основі 100-бальної системи. Положення про організацію освітнього процесу та розробку основних документів з організації освітнього процесу в ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» - https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2018/04/Polozhennia-pro-orhanizatsiiu-osvitnoho-protsesu-ta-rozrobku-osnovnykh-dokumentiv-z-orhanizatsii-osvitnoho-protsesu-v-DVNZ-%c2%abPrykarpatskyi-natsionalnyi-universytet-imeni-Vasyliya-Stefanyka%c2%bb.pdf Поточне оцінювання та самостійна робота: робота на парах – 45 балів; контрольна робота – 10 балів; самостійна робота – 45 балів.
Вимоги до письмової роботи	Концептуально конкретне і емпірично довершене висвітлення питань
Практичні заняття	Оцінюються за 5-ти бальною системою.
Умови допуску до підсумкового контролю	Виконання усіх запланованих програмою дисципліни форм навчальної роботи, які підлягають контрольному оцінюванню.

7. Політика курсу

Жодні форми порушення академічної доброчесності не толеруються. У випадку таких подій – реагування відповідно до Положення 1. https://pnu.edu.ua/wp-content/uploads/2018/10/положення-про-запобігання-плагіату-у-ДВНЗ-Прикарпатський-національний-університет-імені-Василя-Стефаника.pdf

8. Рекомендована література

<p>Основна.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Атлас української мови. К., 1984. Т.1; 1988. Т.2; 2001. Т.3. 2. Батюк Л.І., Голянич М.І. Виховання мовної культури учнів в умовах діалектного оточення: методичні рекомендації. Івано-Франківськ: Галичина, 1992. 20 с. 3. Бевзенко С.П. Українська діалектологія. К., 1980. 246 с. (http://lib.pu.if.ua/opus_do.php?id=452). 4. Грещук В.В. Південно-західні діалекти в українській художній мові. Нарис. Івано-Франківськ: ПНУ, 2010. 303 с. 5. Гриценко П.Ю. Діалектизм. Діалектологія. <i>Українська мова. Енциклопедія</i>. К., 2007. 3-є вид., з змінами і доп. С. 151-152; 154-156. 6. Гриценко П.Ю. Етнографізм. <i>Українська мова. Енциклопедія</i>. К., 2007. 3-є вид., з змінами і доп. С.184. 7. Дороз В.Ф. Методика навчання української мови в загальноосвітніх закладах: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2008. 386 с. 8. Дубовий С. Роль позакласної роботи у формуванні творчої особистості учня. <i>Рідна школа</i>. 2012. № 3. С.61-63.

- 9.Єрмоленко С.Я. Культура мови. *Українська мова. Енциклопедія*. К., 2007. 3-є вид., з змінами і доп. С. 298-299.
- 10.Єрмоленко С.Я. Мова фольклору. *Українська мова. Енциклопедія*. К., 2007. 3-є вид., з змінами і доп. С. 370-371.
- 11.Єрмоленко С.Я. Норма мовна. *Українська мова. Енциклопедія*. К., 2007. 3-є вид., з змінами і доп. С. 438-439.
- 12.Желєзняк М.Г. Норма в діалектах. *Українська мова. Енциклопедія*. К., 2007. 3-є вид., з змінами і доп. С. 438.
- 13.Кобилянський Б.В. Діалект і літературна мова. К., 1960. 276 с.
- 14.Кононенко В.І. Побутово-розмовне мовлення галичан. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.; Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 97-114.
- 15.Лєсюк М.П. Взаємодія діалектно-територіального та літературного мовлення. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.; Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 79-96..
- 16.Матвіяс І.Г. Діалектна основа вокалізму в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2004. № 4. С.15-24.
- 17.Матвіяс І.Г. Діалектна основа консонантизму в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2005. № 2. С.32-40.
- 18.Матвіяс І.Г. Діалектна основа лексики і фразеології в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2007. № 1. С.38-46
- 19.Матвіяс І.Г. Діалектна основа словозміни в українській літературній мові. *Мовознавство*. 2006. № 5. С.52-65.
- 20.Матвіяс І.Г. Діалектна основа української літературної мови в першій половині ХІХ ст. *Українська мова*. 2003. № 2(7). С. 35.
- 21.Матвіяс І.Г. Діалектна основа української літературної мови. *Мовознавство*. 2007. № 6. С. 26-36.
- 22.Матвіяс І.Г. Українська мова і її говори. К., 1980. 164 с.
- 23.Сердега Р.Л. Українська діалектологія: навч.посібник. Х.: ХНУ, 2011. 156 с. (http://lib.pu.if.ua/opus_do.php?id=1153).
- 24.Українська літературна мова в її взаємодії з територіальними діалектами. К., 1977.
- 25.Українська мова: навчально-методичні та виховні аспекти. Збірник матеріалів Всеукраїнської наукової конференції. /Ред.-упор. В.Грещук. Івано-Франківськ: Плай, 2000. 236 с.
- 26.Усатенко Т.П. Лексична семантика і розвиток мовлення учнів: посібник для вчителів. К., 1984. 128 с.
- 27.Шевченко. Франко. Стефаник: Матеріали міжнародної наукової конференції (Івано-Франківськ, 14-16 травня 2001 р.). Івано-Франківськ: Плай, 2002. 498 с.

Додаткова.

- 28.Грещук В.В. Діалектна диференціація: регіональний аспект. *Етнос. Соціум. Культура: регіональний аспект: монографія*. К.; Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ, 2006. С. 55-78.
- 29.Дороз В. Авторська програма факультативного курсу “Українська мова в діалозі культур” (для учнів 10-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів). *Українська мова і література в школі*. 2009. № 3. С. 49-55.
- 30.Краснобаєва-Чорна Ж.В. Культура мови та мовлення: навчальна програма факультативу. 8 клас. *Вивчаємо українську мову та літературу*. 2012. № 1. С.33-39.
- 31.Логвіненко Н. Факультативи як форма організації диференціації та індивідуалізації навчання старшокласників. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2011. № 9. С. 43-48.
- 32.Степанюк С. У світі фразеологізмів: [заняття у фразеологічному гуртку]. *Дивослово*. 2017. № 10. С. 29-32.

- 33.Ткачук М. Діалектна мова і нормативна лексикографічна практика. *Українська мова*. 2018. № 3. С. 54-66.
- 34.Фразеологізми у говорах Богдана Лепкого: словник. / Гол.ред. Панцьо С.Є. Тернопіль: Джура, 2010. 224 с.
- 35.Франко І.Я. Літературна мова і діалекти. *Франко І.Я. Твори: у 50-ти т. т. 37*. С. 205-210.

Викладач _____ Бігусяк М.В.